

**არასრულწლოვანთა მიმართ ჯარიმის დანიშვნის სასამართლო პრაქტიკა
და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 77-ე მუხლის
მე-6 ნაწილის მიხედვით მისი აღსრულების სადავო საკითხი**

წინამდებარე სტატიაში სასამართლო პრაქტიკის შესწავლამ და განზოგადებამ უნდა გამოკვეთოს ის არასაპატიმრო სასჯელები, რომელიც რეალურად შეასრულებს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის ძირითად მიზანს – ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვას, რომ მათი სახეები მხოლოდ „ქვაში ამოჭრილ უცვლელ ძეგლად“ არ დარჩეს. სტატიაში განხილულია არასრულწლოვანთა მიმართ ჯარიმის დანიშვნის სასამართლო პრაქტიკა და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 77-ე მუხლის მე-6 ნაწილის მიხედვით მისი აღსრულების სადავო საკითხი. აღნიშნული საკითხების კვლევა ხელს შეუწყობს ამ მიმართულებით არსებული პრობლემების გამოკვეთასა და სამართლებრივ შეფასებას.

საკვანძო სიტყვები: არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, სასჯელი, ჯარიმა, სასამართლო პრაქტიკა.

1. შესავალი

სისხლის სამართლის პოლიტიკის ლიბერალიზაციამ, რომლის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების რეფორმა, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად დასაბამი დაუდო არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსს. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსმა (შემდეგში-ამკ), უპირატესობა მიანიჭა კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირის საუკეთესო ინტერესების დაცვას, პრინციპის სახით გაიწერა ყველაზე მსუბუქი საშუალებისა და ალტერნატიული ზომების გამოყენების პრიორიტეტულობა.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის (გაერო) ბავშვის უფლებათა კომიტეტის განმარტებით, არასრულწლოვნის განსაკუთრებული ფსიქოლოგიური და ფიზიკური მდგომარეობა, ემოციური და საგანმანათლებლო საჭიროებები ადასტურებს მისი ბრალეულობის ნაკლებ ხარისხს და მოითხოვს სრულწლოვნებისაგან განსხვავებულ მიდგომას. ეს ნიშნავს, რომ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ისეთი ტრადიციული მიზანი, როგორცაა, სამართლიანობის აღდგენა, რეპრესია/დასჯა უნდა ჩაანაცვლოს რეაბილიტაციისა და აღდგენითი მართლმსაჯულების მიზნებმა, რაც საბოლოოდ საზოგადოების უსაფრთხოების მიზანს ემსახურება.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების განხორციელების გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესების (პეკინის წესები)¹ მე-5 მუხლის პირველ პუნქტში და მე-17 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტში ხაზგასმულია, რომ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით ზემოქმედების ზომა ყოველთვის უნდა იყოს, არა მარტო სამართალდარღ-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის მოსამართლე.

¹ საერთაშორისო სტანდარტები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროში, გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2011, 35-42, მიღებულია გაეროს 1985 წლის 29 ნოემბრის №40/33 რეზოლუციით.

ვევის სიმძიმისა და გარემოებების, ასევე, არასრულწლოვანის მდგომარეობისა და მოთხოვნების პროპორციული, რომ სასჯელის გამოყენების შემთხვევაში სავალდებულოა თანაზომიერების პრინციპის დაცვა.

ამ მოთხოვნათა დაცვით, საკანონმდებლო ცვლილებები განიცადა ამკ-ს როგორც სასჯელთა სისტემამ, ასევე მათი დანიშვნის წესმა და ეს შეეხო ამკ-ის 68-ე მუხლსაც. კერძოდ, სასამართლოს ამ სასჯელის დანიშვნა შეუძლია, მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ არასრულწლოვანს გააჩნია დამოუკიდებელი შემოსავალი კანონიერი საქმიანობიდან.

კანონმა გამოასწორა წლების განმავლობაში არსებული პრობლემა, რომელიც უკავშირდებოდა არასრულწლოვანთა მიმართ სასჯელის სახედ ჯარიმის დანიშვნის წესსა და სისხლის სამართალში აღიარებულ სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პრინციპს².

სტატის კვლევის საგანს წარმოადგენს, შეფასდეს არასრულწლოვანთა მიმართ სასჯელის სახედ ჯარიმის დანიშვნის სასამართლო პრაქტიკა. მიუხედავად იმისა, რომ მათი სტატისტიკური მაჩვენებელი წინა წლებთან შედარებით მნიშვნელოვნად არის შემცირებული³, გარკვეულ შემთხვევებში სასამართლოს მიდგომები ამ სასჯელის გამოყენებაზე წინააღმდეგობაში მოდის ამკ-ის 68-ე მუხლის დანაწესთან და მათი ძირითადი ნაწილი უკავშირდება საპროცესო შეთანხმებით დასრულებულ საქმეებს, რომელმაც აღსრულების დროს, კანონის ხარვეზიდან გამომდინარე, შეიძლება წარმოშვას ჯარიმის სხვა სასჯელით შეცვლის პრობლემა.

2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით არასრულწლოვანის მიმართ ჯარიმის გამოყენების საკანონმდებლო რეგულაცია

1999 წლის 22 ივლისს მიღებულ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში (შემდეგში – სსკ), ცალკე კარი დაეთმო არასრულწლოვანის სისხლისამართლებრივ პასუხისმგებლობას და ამავე კარში, მე-16 თავით სხვა საკითხებთან ერთად განისაზღვრა არასრულწლოვანთა სასჯელები.

საქართველოს სსკ-ის 83-ე მუხლის თანახმად (1999 წლის 22 ივლისის რედაქცია), არასრულწლოვანის მიმართ სასჯელის სახედ ჯარიმის დანიშვნა შესაძლებელი იყო მხოლოდ მაშინ თუ მას ჰქონდა დამოუკიდებელი ხელფასი ან ქონება. ამდენად, არასრულწლოვანის მიმართ დანიშნული სასჯელის აღსრულება შეიძლება მიქცეულიყო ერთი მხრივ ხელფასზე, რომელსაც იღებდა კანონიერი შრომითი საქმიანობიდან, ხოლო მეორე მხრივ ქონებაზე, რაც არასრულწლოვანს შეიძლება ჰქონდა გადაცემული ანდერძით, მემკვიდრეობით, ჩუქებით და ა.შ.⁴

2006 წლის 29 დეკემბრის ცვლილებით, სსკ-ის 83-ე მუხლიდან ამოღებული იქნა სასჯელის სახედ ჯარიმის დანიშვნის არსებული ჩანაწერი⁵ და კანონმდებელმა არასრულ-

² შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, 2016, 129.

³ <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/2020-weli-wigni-sisxli.pdf>> [25.08.2022].

⁴ იხ. ტყეშელაძე გ., ნაჭყებია გ., (რედ.), სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2004, 352.

⁵ 83-ე მუხლი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით: „მუხლი 83. ჯარიმა. „არასრულწლოვანთა დანიშნული ჯარიმის მინიმალური ოდენობაა ხუთი დღიური ანაზღაურება, ხოლო მაქსიმალური – ორასი დღიური ანაზღაურება. სასჯელთა შეკრებისას ჯარიმის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ოთხას დღიურ

ნლოვანი, მისთვის საუარესოდ გაუთანაბრა სრულწლოვანს, რადგან ჯარიმის დაკისრება ხდებოდა იმავე საკანონმდებლო წესით, რაც გათვალისწინებული იყო სრულწლოვნის შემთხვევაში.

ამავე ცვლილებით, სსკ-ის 42-ე მუხლს დაემატა შემდეგი შინაარსის მე-5¹ ნაწილი, იმ შემთხვევაში თუ მსჯავრდებული იყო არასრულწლოვანი და გადახდისუნარო, სასამართლო მისთვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდას აკისრებდა მშობელს, მეურვეს ან მზრუნველს.

დანიშნული ჯარიმების გამოყენების ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი, საერთო სასამართლოების სტატისტიკაზე დაყრდნობით, ფიქსირდება სწორედ ამ პერიოდში. კერძოდ, 2009 წელს ჯარიმა გამოყენებულია – 102 არასრულწლოვანზე, 2010 წელს – 171 არასრულწლოვანზე, 2011 წელს – 70 არასრულწლოვანზე.⁶

კანონში შესული ცვლილება იურიდიულ ლიტერატურაში არაერთხელ იქნა გაკრიტიკებული, რომ მისი მიღებით დაირღვა სისხლის სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პირადი პასუხისმგებლობის პრინციპი და არასრულწლოვნისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი, სასჯელის რესოციალიზაციის მიზანი დარჩა მიუღწეველი.⁷

„სასამართლო პრაქტიკის გაცნობამ აჩვენა, რომ მოსამართლე საქართველოს სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილის გამოყენების დროს არ არკვევს იმ საკითხს, თუ რამდენად გადახდისუნარიანია არასრულწლოვნის მშობელი, მეურვე ან მზრუნველი და ხომ არ ხდება საკითხის ამგვარად გადანყვევით არასრულწლოვნის ოჯახის უკიდურეს სოციალურ მდგომარეობაში ჩაყენება, რაც თავის მხრივ, ახალი დანაშაულის ჩადენას და სხვა უდანაშაულო პირების მსხვერპლად გახდომას შეუწყობს ხელს.“⁸

სადავო ნორმაზე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ გადახდისუნარო არასრულწლოვანზე დაკისრებული ჯარიმის მშობელზე (მეურვეზე, მზრუნველზე) დაკისრება, იმავდროულად არ წარმოადგენდა მშობელზე (მეურვეზე, მზრუნველზე) სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას.⁹

ამავე გადანყვევტილებას პროფ. ო. გამყრელიძემ მიუძღვნა სტატია და აღნიშნა – საქართველოს სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილი სასამართლოს არასამართლიანი სასჯელის გამოყენებაზე უხსნიდა გზას¹⁰. დასჯა უნდა შეეხოს პირადად მხოლოდ იმას, ვინც დანაშაული ჩაიდინა და არ შეიძლება გავრცელდეს სხვაზე, ვინც ის არ დაიმსახურა.¹¹

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიღებასთან ერთად, ამოღებული იქნა ჯარიმის დანიშვნის სადავო ნორმა¹², რომელზეც მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია არა

ანაზღაურებას.“ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ, <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/22468?publication=0>> [01.08.2022].

⁶ <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/2020-weli-wigni-sisxli.pdf>> [27.08.2022].

⁷ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ინდივიდუალიზაცია, როგორც სასჯელის შეფარდების მნიშვნელოვანი პრინციპი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 277.

⁸ იხ. შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, 2016, 130-131.

⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 11 ივლისის №3/2/416 გადანყვევტილება.

¹⁰ გამყრელიძე ო., სასჯელი სამართლიანი და სასჯელი უსამართლო, ჟურნ. „ცხოვრება და კანონი“, №1, 2016, 5-6.

¹¹ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი III, თბ., 2013, 46.

¹² საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“, 3714-III, 12/06/2015, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2875223?publication=0#DOCUMENT:1>> [27.08.2022].

მარტო სწავლულ იურისტთა მიერ გამოთქმულმა კრიტიკამ, ასევე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის ფარგლებში არსებულმა საკანონმდებლო რეფორმის სახელმძღვანელო მითითებებმა.¹³

3. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 68 -ე მუხლი

ჯარიმა, ამკ-ს სასჯელთა სისტემაში არის პირველი არასაპატიმრო სასჯელის სახე, რომელიც არასრულწლოვანს შეიძლება დაენიშნოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას აქვს დამოუკიდებელი შემოსავალი კანონიერი საქმიანობიდან. არასრულწლოვნის მიმართ ჯარიმის დანიშვნისას, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით დადგენილი მინიმალური ოდენობა ნახევრდება. არასრულწლოვნის მიმართ ჯარიმა შეიძლება დაინიშნოს ასევე დამატებით სასჯელად.

ამდენად, ამკ-ს 68-ე მუხლის 1-ელი ნაწილი აწესებს ჯარიმის დანიშვნის საფუძველს, ხოლო ამავე მუხლის მე-2 ნაწილი განსაზღვრავს დასანიშნი სასჯელის მინიმალურ ზღვარს, რომელიც საქართველოს სსკ-ის 42-ე მუხლის გათვალისწინებით შეადგენს 1000 ლარს, ხოლო თუ სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლის სანქცია სასჯელის სახით ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას სამ წლამდე ვადით, ჯარიმის მინიმალური ოდენობა შეადგენს 250 ლარს.

უნდა ითქვას, რომ არსებული კანონპროექტის მიუხედავად,¹⁴ როგორც არასრულწლოვანთა კოდექსში, ასევე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შესული ცვლილებების დროს არ იქნა გათვალისწინებული ჯარიმის ზედა ზღვარის დადგენის შესახებ წინადადებები.

პროფესიულ წრეებში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ჯარიმის დანიშვნის დროს მათი ოდენობის განსაზღვრა შეიძლება შეიცავდეს მოსამართლეთა მხრიდან თვითნებობის საფრთხეს¹⁵ და პრობლემა უკავშირდება არა მარტო ჯარიმის ზედა ზღვრის დადგენას, ასევე, ვრცელდება იმ შემთხვევაზე, თუ ის დაინიშნება დამატებით სასჯელადაც, რადგან საქართველოს სს კოდექსით არ არის დაკონკრეტებული თუ რა შემთხვევაში და რომელ სასჯელებთან ერთად შეიძლება იქნეს ის გამოყენებული.

სასჯელი, როგორც სახელმწიფოს უარყოფითი რეაქცია ბრალეულ ქმედებაზე, ნორმატიულად უნდა განსაზღვროს კანონმდებელმა, ხოლო სისხლისსამართლებრივი ნორმის დარღ-

¹³ „ბევრი სახელმწიფო ჯარიმებს აკისრებს მშობლებს იმ შემთხვევებში, როდესაც ბავშვს არ გააჩნია გადახდის საშუალება. ეს პრაქტიკა ზოგადად განიხილება როგორც ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შეუსაბამო, ვინაიდან ამით მშობელს შეიძლება გაუნდლდეს ბავშვის სოციალური რეინტეგრაციის პროცესში აქტიური პარტნიორობის სურვილი“. იხ. ჰამილტონი ქ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკანონმდებლო რეფორმის სახელმძღვანელო მითითებები, („იუნისეფი“), თბ., 2011, 109-110. ამავე საკითხზე მიიჩნევენ, რომ როცა საქმე ეხება არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულს, ჯარიმა და თავისუფლების აღკვეთა გამოყენებული უნდა იქნეს როგორც უკანასკნელი საშუალება, რადგან ახასიათებს განმეორებითობა (რეციდივი) და არ ემსახურება არასრულწლოვანის რესოციალიზაცია – რეაბილიტაციას. იხ. *Junger-Tas J., Decker S., International Handbook of Juvenile, New York, 2006, 263; Feierman J., Naomi G., Emily H., Jaymes F., The High Cost of Fines and Fees in the Juvenile Justice System, Juvenile Law Center, Philadelphia, 2016, 18.*

¹⁴ საქართველოს კანონის პროექტი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი“ ცვლილების შეტანის თაობაზე, 30/06/2014, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2383542?publication=0>>[01.08.2022].

¹⁵ *ცეციტივილი თ.*, ანგარიში კონფერენციაზე: „სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება“ – 2017 წლის 12-13 მაისი, თბილისი, საქართველო, „გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი“, №3, 2017, 84.

ვევის შემთხვევებში დანესებული სანქცია ნორმის ადრესატისათვის უნდა იყოს პროგნოზირებადი.¹⁶ ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპი გამომდინარეობს საქართველოს კონსტიტუციაში მოცემული სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპიდან, იგი კავშირშია კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტთან და წარმოადგენს ამ უფლებით დაცული სფეროს ნაწილს¹⁷. კანონმდებელი ვალდებულია, მოსამართლეს მაქსიმალურად ნათლად დაუდგინოს ფარგლები, რომელშიც მან უნდა იმოქმედოს¹⁸ და იძლეოდეს სწორად გამოყენების შესაძლებლობას.¹⁹ იმავდროულად, ნორმის ადრესატს უნდა შეეძლოს მისი შინაარსის ცალსახად გაგება, რათა მან იმოქმედოს ნორმის მოთხოვნის შესაბამისად და რაც მთავარია დაუტოვოს სამართლებრივი უსაფრთხოების განცდა²⁰.

შესაბამისად, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, რომ შემოთავაზებული კანონმდებლობა, (რომლის ნაწილია სასჯელთა სისტემა) შეესაბამებოდეს როგორც ბავშვის უფლებათა კონვენციას, ასევე საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და სტანდარტებს²¹.

არასრულწლოვანის მიმართ სასჯელის დანიშვნის ზოგადი საწყისები ეფუძნება ორ ძირითად დებულებას, არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესს და ინდივიდუალურ მიდგომას.

არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესი ამკ-ს სახელმძღვანელო პრინციპია და გულისხმობს არასრულწლოვანის უსაფრთხოებას, კეთილდღეობას, ჯანმრთელობის დაცვას, განათლებას, განვითარებას, რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას.

არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესი, რომელიც უნდა განისაზღვროს ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში, პროცესის მწარმოებელი პირისაგან მოითხოვს, რომ სამართალწარმოების ნებისმიერ სტადიაზე არასრულწლოვანის მიმართ ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას გამოიჩინოს განსაკუთრებული ყურადღება და მხედველობაში მიიღოს ისეთი ინდივიდუალური მახასიათებლები, როგორცაა: ასაკი, განვითარების დონე, ცხოვრების და აღზრდის პირობები, განათლება, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ოჯახური ვითარება და სხვ. გარემოებები, რაც არასრულწლოვანის თავისებურებებისა და მისი საჭიროებების განსაზღვრის შესაძლებლობას იძლევა²².

ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის²³ მომზადებას, კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირის მიმართ, ახდენს სოციალური მუშაკის მეშვეობით პრობაციის ეროვნული სააგენტო.

¹⁶ შვაბე იურ., გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, *ჩაჩანიძე ე. (მთარგმნელი), კუბლაშვილი კ., ნინიძე თ., ლოლაძე ბ., ერემაძე ქ., (რედ.)*, 2011, 370-371.

¹⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 14 მაისის №2/2/516,542 გადაწყვეტილება.

¹⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 2 ივლისის №1/2/384 გადაწყვეტილება.

¹⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის №1/3/407 გადაწყვეტილება.

²⁰ იზორია ლ., საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, 26.

²¹ ივანიძე მ. არასრულწლოვანი და მისი საუკეთესო ინტერესები, წიგნში: არასრულწლოვანთა კანონმდებლობის ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკა, თოდუა ნ., ივანიძე მ. (რედ.), თბ., 2017, 11.

²² განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის“ პროექტზე.

²³ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის, საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრისა და საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2016 წლის 15 მარტის ერთობლივი ბრძანება №132/№95/№23, დანართი №1, ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის მომზადების მეთოდოლოგიის, წესისა და სტანდარტის განსაზღვრა.

ინდივიდუალური მახასიათებლების გათვალისწინება, რომელიც სავალდებულოა სასჯელის დანიშვნისას, არის მოსამართლისათვის ერთგვარი გზამკვლევი, რომ არასრულწლოვან პირს შეურჩიოს სასჯელის ის სახე და ზომა, რაც მის საუკეთესო ინტერესზე იქნება მორგებული, რადგან არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების შესახებ მოდელური კანონის 50-ე მუხლის თანახმად, არასრულწლოვანის მიმართ დანიშნული სასჯელის მიზანი არის პირის რეაბილიტაცია და მისი საზოგადოებაში რეინტეგრაცია.²⁴

როგორც ზემოთ ითქვა, არასრულწლოვნის მიმართ სასჯელის სახედ ჯარიმის გამოყენება არის პირობადადებული და მისი დანიშვნა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ კანონთან კონფლიქტში მყოფ პირს გააჩნია დამოუკიდებელი შემოსავალი კანონიერი საქმიანობიდან.

არასრულწლოვნის შრომის კანონიერ საქმიანობად მიჩნევისათვის, აუცილებელია გავეცნოთ არასრულწლოვანთა შრომის შესახებ არსებულ საერთაშორისო სტანდარტებს, რომლის უმეტესი ნაწილი საქართველოს პარლამენტის მიერ არის რატიფიცირებული და მათი ძირითადი პრინციპები ასახულია შრომის კანონთა კოდექსში.

საერთაშორისო სტანდარტებიდან გამომდინარე, განსხვავებული შინაარსის მქონე ტერმინები „ბავშვთა ეკონომიკური საქმიანობა“ და „ბავშვთა შრომა“. ბავშვთა შრომა უარყოფითი დატვირთვის მატარებელი ტერმინია და გამოხატავს ბავშვთა ისეთ აქტივობას, რომელიც არასასურველია და საჭიროებს აღმოფხვრას. მაშინ როდესაც ბავშვთა ეკონომიკური საქმიანობა, შესაძლოა, რიგ შემთხვევებში ნახალისებულიც იყოს. კერძოდ, ეკონომიკური აქტივობა, რომელიც უარყოფით ზეგავლენას არ ახდენს მათ ჯანმრთელობასა და პერსონალურ განვითარებაზე, შეიძლება მოიცავდეს ისეთ საქმიანობას, როგორცაა სახლში და საოჯახო ბიზნესში მშობლების დახმარება, რომელიც არ აზიანებს ბავშვის ფიზიკურ ჯანმრთელობასა და განვითარებას; ამ ტიპის აქტივობა, ხშირად ბავშვის პიროვნული განვითარების, დამატებითი უნარ-ჩვევების გამომუშავების, გამოცდილების მიღებისა და „ჯიბის ფულის“ გამომუშავების საშუალებაა.²⁵

არასრულწლოვნის დასაქმებასთან დაკავშირებით კანონით დადგენილია შეზღუდვები და ის დაკავშირებულია, როგორც ასაკთან ასევე სამუშაოს სახესთან. არსებული მიზნად ისახავს არასრულწლოვნების ინტერესების დაცვას იმ კუთხით, რომ შრომამ/ფიზიკურმა დატვირთვამ უარყოფითი ზეგავლენა არ მოახდინოს მათ ჯანმრთელობაზე, ზრდა-განვითარებაზე და ასევე, დასაქმების პარალელურად ჰქონდეთ საკმარისი დრო განათლების მისაღებად.²⁶

საქართველოს შრომის კანონთა კოდექსის მე-10 მუხლის თანახმად, ფიზიკური პირის შრომითი ქმედუნარიანობა წარმოიშობა 16 წლის ასაკიდან. 16 წლამდე ასაკის არასრულწლოვნის შრომითი ქმედუნარიანობა წარმოიშობა მისი კანონიერი წარმომადგენლის ან მზრუნველობის/მეურვეობის ორგანოს თანხმობით, თუ შრომითი ურთიერთობა არ ეწინააღმდეგება არასრულწლოვნის ინტერესებს, ზიანს არ აყენებს მის ზნეობრივ, ფიზიკურ და გონებრივ განვითარებას და არ უზღუდავს მას სავალდებულო დაწყებითი და საბაზო განათლების მიღების უფლებასა და შესაძლებლობას. კანონიერი წარმომადგენლის ან

²⁴ მოდელური კანონი კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვნების მართლმსაჯულების შესახებ, გაეროს წარკოტიკებისა და დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ბიურო, 2013.

²⁵ საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში: ბავშვთა შრომა ახალი კორონა ვირუსის პანდემიის პირობებში და მის მიღმა, თბ., 2021.

²⁶ იქვე.

მზრუნველობის/მეურვეობის ორგანოს თანხმობა ძალაში რჩება მსგავსი ხასიათის შემდგომი შრომითი ურთიერთობის მიმართაც. 14 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანთან შრომითი ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს მხოლოდ სპორტულ, ხელოვნებასთან დაკავშირებულ და კულტურის სფეროში საქმიანობაზე, ასევე სარეკლამო სამუშაოს შესასრულებლად. აკრძალულია არასრულწლოვანთან შრომითი ხელშეკრულების დადება სათამაშო ბიზნესთან, ღამის გასართობ დაწესებულებებთან, ეროტიკული და პორნოგრაფიული პროდუქციის, ფარმაცევტული და ტოქსიკური ნივთიერებების დამზადებასთან, გადაზიდვასთან და რეალიზაციასთან დაკავშირებული სამუშაოების შესასრულებლად. ასევე აკრძალულია არასრულწლოვანთან შრომითი ხელშეკრულების დადება მძიმე, მავნე და საშიშპირობებიანი სამუშაოების შესასრულებლად.

შრომის ინსპექციის სამსახურს უფლება აქვს, 18 წლამდე პირთა დამსაქმებელ კომპანიებს გაუნიოს სახელმწიფო ზედამხედველობა და მონიტორინგი, დასაქმებულის ასაკი შეესაბამება თუ არა კანონით დადგენილ სტანდარტებს და სამუშაო პირობები ხომ არ არის მომეტებული რისკის შემცველი²⁷. ზემოთმითითებული მოთხოვნების დარღვევა იწვევს პასუხისმგებლობას საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 170¹ მუხლით.

არსებული რეგულაციების გათვალისწინებით კანონიერად დასაქმების მაჩვენებელი არის დაბალი, რაც პირდაპირ პროპორციულად აისახება არასრულწლოვანის მიმართ სასჯელის სახედ ჯარიმის დანიშვნის პროცენტულ მაჩვენებელზე.

პროფ. მ. შალიკაშვილი თვლის, რომ ქვეყანაში არსებული მაღალი უმუშევრობის ფონზე, როდესაც ზრდასრულ ადამიანებს უჭირთ გრძელვადიანი სამუშაოს პოვნა, შეუძლებელია არასრულწლოვანს მოსთხოვო, რომ მას ჰქონდეს დამოუკიდებელი შემოსავალი, რომლითაც ის ჯარიმას გადაიხდის. ასეთი მოთხოვნის შემთხვევაში შესაძლებელია ვეღარ იქნეს გამოყენებული ჯარიმა როგორც სასჯელის სახე.²⁸ იქვე განმარტავს, რომ არასრულწლოვანის დამოუკიდებელი შემოსავლის წყაროდ შეიძლება მიჩნეული იქნეს მშობლების მიერ მიცემული ჯიბის ფულიც, რადგან ამკ-ს 68-ე მუხლის პირველ ნაწილში ნახსენები დამოუკიდებელი შემოსავლის ქვეშ არ იგულისხმება მხოლოდ არასრულწლოვანის მიერ განხორციელებული კონკრეტული დამოუკიდებელი სამუშაოდან/სამსახურიდან გამომდინარე მიღებული თანხა.²⁹

საინტერესოა ამავე საკითხზე რა მიდგომები აქვს სასამართლოს?

თბილისის საქალაქო სასამართლომ, 2019 წლის 5 სექტემბერის განაჩენში,³⁰ არასრულწლოვანის მიმართ ჯარიმის გამოყენების საფუძვლად მიუთითა, რომ მას ჰქონდა პირადი ფულადი დანაზოგი მშობლების მიერ მიცემული თანხიდან.

იგივე უნდა ითქვას თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 30 მაისის განაჩენზე³¹, სადაც მოსამართლემ ჯარიმის გამოყენების სამართლებრივ საფუძვლად მიუთითა, რომ არასრულწლოვანს ჰქონდა დამოუკიდებელი შემოსავლი დევნილის შემწეობიდან.

²⁷ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №01-126/ნ, 30/11/2020.

²⁸ შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, 2016, 131.

²⁹ იქვე.

³⁰ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 5 სექტემბრის განაჩენი საქმეზე №1/3955-19.

³¹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 30 მაისის განაჩენი საქმეზე №/1328-19.

მწირი გადაწყვეტილებების მიუხედავად შეიძლება ითქვას, რომ ერთიანი მიდგომები აქვთ თეორეტიკოს და პრაქტიკოს იურისტებს. ამკ-ს 68 მუხლის არსებული ჩანაწერი, განსხვავებით საქართველოს სსკ-ის 83-ე მუხლისაგან (რომელიც სასჯელის დანიშვნის წინაპირობად ქონებასთან ერთად, მხოლოდ ხელფასიდან მიღებულ დამოუკიდებელ შემოსავალს განიხილავდა), იძლევა შესაძლებლობას ჯარიმა დანიშნოს ისეთ შემთხვევაშიც, როცა არასრულწლოვანს შემოსავალი მიღებული აქვს ეკონომიკური აქტივობიდან, რაც არ ეწინააღმდეგება როგორც არსრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით, ასევე საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილ მოთხოვნებს.

4. არასრულწლოვანთა მიმართ ჯარიმის გამოყენების სასამართლო პრაქტიკა (თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017-2022 წლების გადაწყვეტილებები)

თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით³², (საპროცესო შეთანხმება დამტკიცდა საქმის არსებითი განხილვის ეტაპზე) არასრულწლოვანს საქართველოს სსკ-ის 181-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით სასჯელის სახედ დაენიშნა ჯარიმა 1000 ლარის ოდენობით. სასამართლომ გადაწყვეტილებაში განმარტა, რომ საპროცესო შეთანხმებით გათვალისწინებული სასჯელის დანიშვნისას მხედველობაში მიიღო კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირის როგორც ინდივიდუალური მახასიათებლები, ასევე ჯარიმის გამოყენების წინაპირობა, რომ ჰქონდა დამოუკიდებელი შემოსავალი კანონიერი საქმიანობიდან, მუშაობდა ოპერატორად ერთ-ერთ პარკში.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით³³, (საპროცესო შეთანხმება დამტკიცდა ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე) არასრულწლოვანს საქართველოს სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-2 ნაწილით სასჯელის სახედ დაენიშნა ჯარიმა 3000 ლარის ოდენობით.

სასამართლო გადაწყვეტილება სასჯელის დასაბუთების ნაწილში არ შეიცავს ინფორმაციას გააჩნდა თუ არა არასრულწლოვანს დამოუკიდებელი შემოსავლის წყარო კანონიერი საქმიანობიდან. ამკ-ს 27-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტისა და 75-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის თანახმად, სასჯელის დანიშვნის დროს სავალდებულოა მოსამართლემ გაითვალისწინოს ინდივიდუალური შეაფასების ანგარიში და კანონი გამონაკლისის საპროცესო შეთანხმების დამტკიცების დროს არ ითვალისწინებს.

მიუხედავად დანიშნული სასჯელისა, რომელიც უფრო მსუბუქია ვიდრე იმავე მუხლის სანქცია – თავისუფლების აღკვეთა 5 წლამდე ვადით (2015 წელს მოქმედი რედაქცია), არასრულწლოვანის მიმართ დანიშნული სასჯელი სახე და ზომა ეწინააღმდეგება როგორც ამკ-ს 68-ე მუხლის დანაწესს, ასევე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ზოგად პრინციპებს, რომ კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანის მიმართ გამოყენებული ზომა უნდა იყოს ჩადენილი ქმედების თანაზომიერი და შეესაბამებოდეს მის ასაკს, საგანმანათლებლო, სოციალურ და სხვა საჭიროებებს.

იგივე პრობლემებს ვხვდებით თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენში³⁴, რომლითაც ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე დამტკიცდა საპროცესო შეთანხმება და არასრულწლოვანს საქართველოს სსკ-ის 376-ე მუხლით სასჯელის სახედ დაენიშნა

³² თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 24 აპრილის განაჩენი, საქმე №1/104-17.

³³ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 20 ოქტომბრის განაჩენი, საქმე №1/4365-17.

³⁴ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 4 დეკემბრის განაჩენი, საქმე №1/5369-18.

ჯარიმა 1000 (ათასი) ლარის ოდენობით. მოცემულ შემთხვევაშიც სასამართლო გადაწყვეტილება არ შეიცავს ინფორმაციას არასრულწლოვანს გააჩნდა თუ არა დამოუკიდებელი შემოსავალი.

საქმის არსებითი განხილვის ეტაპზე დამტკიცდა საპროცესო შეთანხმება და თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით³⁵ დანაშაულის ჩადენის დროს არასრულწლოვანს საქართველოს სსკ-ის 19, 344-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ პუნქტით სასჯელის სახედ ამკ-ს 68-ე მუხლისა და საქართველოს სსკ-ის 55-ე მუხლის გამოყენებით განესაზღვრა ჯარიმა 1 000 ლარის ოდენობით.

სასამართლომ გადაწყვეტილებაში მიუთითა, რომ სასჯელის დანიშვნისას მხედველობაში მიიღო ის ფაქტი, რომ ბრალდებულს გააჩნდა პირადი ფულადი დანაზოგი 500 აშშ დოლარი.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით³⁶ (საპროცესო შეთანხმება დამტკიცდა ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე), არასრულწლოვანს საქართველოს სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ პუნქტით სასჯელის სახედ განესაზღვრა ჯარიმა 500 ლარის ოდენობით.

საქართველოს სსკ-ის 59-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, ბოლო განაჩენით დანიშნულმა სასჯელმა შთანთქა, ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 2019 წლის 23 სექტემბრის განაჩენით დანიშნული თანაბარი სასჯელი და საბოლოოდ, არასრულწლოვანს სასჯელის სახით განესაზღვრა ჯარიმა 500 ლარის ოდენობით.

მიუხედავად იმისა, რომ საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე არასრულწლოვანის მიმართ გამოყენებული იქნა უფრო მსუბუქი სასჯელი, ვიდრე ამას 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ პუნქტის სანქცია ითვალისწინებდა, არ არსებობდა ჯარიმის დანიშვნის კანონიერი საფუძველი და ეჭვს დამოუკიდებელი შემოსავლის არქონაზე, ამყარებს ამავე სასჯელზე წინა აღუსრულებელი გადაწყვეტილება.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით³⁷ (საპროცესო შეთანხმება დამტკიცდა ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე), დანაშაულის ჩადენის დროს არასრულწლოვანს საქართველოს სსკ-ის 126-ე მუხლის 1¹ ნაწილის „ბ“ პუნქტით სასჯელის სახედ დაენიშნა ჯარიმა 1000 ლარის ოდენობით.

განაჩენიდან არ ირკვევა სასჯელის სახისა და ზომის განსაზღვრისას რას დაეყრდნო მოსამართლე და ჰქონდა თუ არა არასრულწლოვანს დამოუკიდებელი შემოსავალი. მიუხედავად იმისა, რომ კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირი განაჩენის მიღებამდე 22 დღით ადრე გახდა სრულწლოვანი, მას დანაშაული ჩადენილი ჰქონდა არასრულწლოვანობის პერიოდში და სასამართლო ვალდებული იყო ეხელმძღვანელა ამკ-ს მე-2 ნაწილის მე-2 მუხლის დანაწესით. კერძოდ, იმ პირის მიმართ, რომელიც დანაშაულის ჩადენისას იყო არასრულწლოვანი და შემდეგ გახდა სრულწლოვანი, გამოიყენება ამკ-ს მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმები და საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ნორმები.

ამასთან, საქართველოს სსკ-ის 126-ე მუხლის 1¹ ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის განსაზღვრულია 2 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა და ამ შემთხვევაში ჯარიმის მინიმალური ოდენობა 1000 ლარის ნაცვლად შეადგენს 250 ლარს.

³⁵ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 5 სექტემბრის განაჩენი საქმეზე №1/3955-19.

³⁶ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 11 ნოემბრის განაჩენი საქმეზე №1/5355-19.

³⁷ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2021 წლის 11 ივნისის განაჩენი საქმეზე №1/2600-21.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით³⁸ (საპროცესო შეთანხმება დამტკიცდა ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე), არასრულწლოვანს საქართველოს სსკ-ის 177-ე მუხლის პირველი ნაწილით სასჯელის სახედ განესაზღვრა ჯარიმა 1000 ლარის ოდენობით.

მოცემულ შემთხვევაშიც არ ირკვევა ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშით განაჩენიდან გაცემული რეკომენდაციები და გააჩნდა თუ არა არასრულწლოვანს დამოუკიდებელი შემოსავლი, რაც ჯარიმის დანიშვნის სავალდებულო წინაპირობაა.

შესაბამისად, დარღვეულია არა მარტო ამკ-ს 68-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის, ასევე ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის დანაწესიც, რადგან **არასრულწლოვნის მიმართ დასანიშნი ჯარიმის ოდენობა საქართველოს სსკ-ის 177-ე მუხლის პირველი ნაწილის სანქციის გათვალისწინებით შეადგენს 250 ლარს.**

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2022 წლის 19 აპრილის განაჩენით³⁹ არასრულწლოვანს საქართველოს სსკ-ის 126-ე მუხლის 1¹-ლი ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით სასჯელის სახედ დაენიშნა ჯარიმა 500 (ხუთასი) ლარის ოდენობით. მასვე ამკ-ს 68-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად გაუნახევრდა დანიშნული სასჯელი და საბოლოოდ განესაზღვრა ჯარიმა 250 ლარის ოდენობით.

სასამართლომ სასჯელის დანიშვნის დროს მიუთითა, რომ გაითვალისწინა არასრულწლოვანის ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშში მითითებული მახასიათებლები და ის ფაქტი, რომ კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირს რომელიც დასაქმებული იყო კერძო სექტორში, გააჩნდა დამოუკიდებელი შემოსავლის წყარო და არსებული ინფორმაცია დასტურდებოდა საბანკო ამონაწერით.

თუ შევაჯამებთ ზემოთგანხილულ გადაწყვეტილებებს ვნახავთ, რომ ჯარიმის დანიშვნის პრობლემა უკავშირდება პირველი წარდგენის სასამართლო სხდომაზე დამტკიცებულ საპროცესო შეთანხმებებს და მათი მიღებისას, სასამართლოს მიერ არ ხდება იმის გარკვევა აქვს თუ არა არასრულწლოვანს დამოუკიდებელი შემოსავალი. იგივე უნდა ითქვას გამოყენებული სასჯელის ზომაზეც, რომელიც წინააღმდეგობაში მოდის როგორც ამკ-ს 68-ე მუხლის მე-2 ნაწილის, ასევე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებთან.

არაერთი კვლევა დაეთმო საპროცესო შეთანხმების გამოყენებას საქართველოში, სადაც საუბარია ამ ინსტიტუტის როგორც პრაქტიკულ, ასევე საკანონმდებლო ხარვეზებზე.⁴⁰ მიჩნიათ, რომ საპროცესო შეთანხმების ქართული მოდელი სასამართლოს ფორმალურად აძლევს დისკრეციას, პროკურორის მიერ შედგენილი საპროცესო შეთანხმების შუამდგომლობა დაადასტუროს ან უარყოს და არსებითად ვერ მიიღოს მონაწილეობა საპროცესო შეთან-

³⁸ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2022 წლის 18 თებერვალი განაჩენი საქმეზე №1/675-22.

³⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2022 წლის 19 აპრილის განაჩენი საქმეზე №1/3161-21.

⁴⁰ კოალიცია დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისათვის სისხლის სამართლის სამუშაო ჯგუფის მიერ მომზადებული კვლევა რომელიც ეხება საპროცესო შეთანხმების გამოყენებას საქართველოში და ხაზს უსვამს შემდეგს: „ძირითად შემთხვევებში საპროცესო შეთანხმება დადებულია სწრაფი მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნით და მსჯავრდებულის პიროვნების მახასიათებელი ნიშნები, მათ შორის ოჯახური მდგომარეობა, ნასამართლობა, ასაკი, განათლება რომელთა გათვალისწინებაც აუცილებელია სასჯელის განსაზღვრისას, რაც შესაძლოა წარმოადგენდეს სასჯელის ზომის შემცირების საფუძველს უგულებელყოფილია“, <http://coalition.ge/files/coalition_criminal_law_wg_research_geo_9th_forum..pdf> [01.09.2022].

ხმების პირობების განსაზღვრაში.⁴¹ მოქმედი კანონმდებლობა ვერ ქმნის მყარ გარანტიებს იმისათვის, რომ დაცვის მხარემ შეძლოს ბრალდებულის ინტერესების ეფექტიანი დაცვა⁴². კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანის ჭეშმარიტი ინტერესი შეუთავსებელია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების განხორციელების დროს საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტთან.⁴³

უნდა აღინიშნოს, რომ ამკ-ს 27-ე მუხლის მე-4 ნაწილის ბ) პუნქტი ვრცელდება საპროცესო შეთანხმების დროს დასანიშნ სასჯელზეც და ამ მოთხოვნის დაცვა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს არასრულწლოვანის მიმართ ჯარიმის გამოყენებისას, რადგან კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირის მიმართ ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის გაუთვალისწინებლობამ, რომელიც ასევე მოიცავს ინფორმაციას არასრულწლოვანის შრომითი საქმიანობის შესახებ, შესაძლებელია წარმოშვას როგორც ნასამარლობის გაქარწყლების, ასევე მისი სხვა სასჯელით შეცვლის პრობლემები.

5. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 77-ე მუხლის მე-6 ნაწილის მიხედვით ჯარიმის აღსრულების სადავო საკითხი

სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ბ“ პუნქტით, სააღსრულებო წარმოების დაწყების საფუძველია სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი სასჯელის სახით ჯარიმის დაკისრების ან/და ქონების ჩამორთმევის შესახებ. ამავე კანონის თანახმად, აღმასრულებელი ვალდებულია სასამართლოს მიერ გაცემული სააღსრულებო ფურცლის საფუძველზე სააღსრულებო წარმოების დაწყებიდან არა უგვიანეს 5 დღისა, მოვალეს აცნობოს, რომ მოთხოვნის ნებაყოფლობით შეუსრულებლობის შემთხვევაში რომელიც მოიცავს 7 დღის ვადას, პირი დაექვემდებარება იძულებით აღსრულებას.

საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2009 წლის 28 დეკემბერის №234 ბრძანების საფუძველზე დამტკიცებულია მოვალეთა რეესტრის წარმოების წესი, რომლის თანახმად, იმ ფიზიკური პირების მიმართ რომელთაც გაუვიდათ ფულადი გადახდევინების თაობაზე ნებაყოფლობითი აღსრულებისათვის კანონით დადგენილი ვადა, აღმასრულებლის მიერ მიწოდებული ინფორმაციის საფუძველზე ხდება მათი მოვალის რეესტრში აღრიცხვა.

არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლისაგან განსხვავებით, რომელიც ამკ-ს 77-ე მუხლის მე-3 და მე-5 ნაწილებთან ერთად წარმოადგენს პრობაციის ბიუროს ვალდებულებას, წარდგინებით მიმართოს სასამართლოს არასაპატიმრო სასჯელების სხვა სასჯელით შეცვლის შესახებ, სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ საქართველოს კანონის საფუძველზე, სააღსრულებო ბიუროს ასეთი

⁴¹ გვენეტაძე, ნ., საპროცესო შეთანხმება საქართველოში კანონმდებლობის ანალიზი, სიმპოზიუმის კრებული: სისხლის სამართლის მეცნიერება ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, თბ., 2013, 232.

⁴² დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისათვის სისხლის სამართლის სამუშაო ჯგუფის ანგარიში, საპროცესო შეთანხმების გამოყენება საქართველოში, <http://coalition.ge/files/coalition_criminal_law_wg_research_geo_9th_forum..pdf> [01.09.2022].

⁴³ შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, 2016, 77.

უფლებამოსილება არ გააჩნია⁴⁴ და ამკ-ს 77-ე მუხლის მე-6 ნაწილის ჩანაწერი – „აღსრულების ეროვნული ბიურო უფლებამოსილია არასრულწლოვნის მიერ ჯარიმის გადახდისათვის თავის არიდების შემთხვევაში წარდგინების საფუძველზე მიმართოს სასამართლოს, ხოლო წარდგინების შეტანიდან 2 კვირის ვადაში სასამართლო იღებს გადაწყვეტილებას ჯარიმის უცვლელად დატოვების ან მისი შეცვლის შესახებ,“ ატარებს ფორმალურ ხასიათს.

არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესი, რომელიც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის პირინციპითა საფუძველია, ასახულია ნასამართლობის გაქარწყლების წესშიც.

ამკ-ს 12-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის თანახმად, არასრულწლოვანს ნასამართლობა გაქარწყლებულად ეთვლება სასჯელის მოხდისთანავე, ხოლო პირობით მსჯავრდებისას – გამოსაცდელი ვადის გასვლისთანავე.

კანონმდებლის ჰუმანური მიდგომა ნასამართლობის დაუყოვნებლივ გაქარწყლების შესახებ ემსახურება არასრულწლოვნის რეაბილიტაცია, რესოციალიზაციის მიზანს და ხელს უწყობს მის ჰარმონიულ განვითარებას.

მიუხედავად არსებული შეღავათისა, თუ არასრულწლოვანმა თავი აარიდა ჯარიმის სახით დაკისრებული თანხის გადახდას და ასეთად შესაძლებელია მიჩნეული იქნეს ის შემთხვევაც როცა საპროცესო შეთანხმების დადების დროს უფრო მსუბუქი სასჯელის მიღების იმედით ბრალდებული დაეთანხმა პირობებს, მის მიმართ სააღსრულებო ბიურო ვერ შევა წარდგინებით სასამართლოში ჯარიმის სხვა სასჯელით შეცვლის შესახებ, რადგან არ გააჩნია ასეთი უფლებამოსილება და კანონის ხარვეზიდან გამომდინარე არასრულწლოვანი დარჩება ნასამართლევ პირად, რაც მისი ინტერესის საწინააღმდეგოდ გავლენას იქონიებს, როგორც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის და დანაშაულის კვალიფიკაციის განსაზღვრისას, ასევე სასჯელის დანიშვნის დროს.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით საჭიროა, რომ „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონი შესაბამისობაში მოვიდეს ამკ-ს 77-ე მუხლის მე-6 ნაწილთან.

6. დასკვნა

არასრულწლოვანთა სასამართლო პრაქტიკის კვლევა იძლევა საკანონმდებლო და პრაქტიკული ხარვეზების იდენტიფიცირებისა და შეფასების საშუალებას, თუ რამდენად შეესაბამება სამართალწარმოების პროცესში არასრულწლოვანის მიმართ გამოყენებული მატერიალურ-სამართლებრივი და საპროცესო ნორმები როგორც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით, ასევე, საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილ მოთხოვნებს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995.
2. საქართველოს კანონი „საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი“, 15/12/1984.

⁴⁴ საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო აღსრულების ეროვნული ბიუროსთვის მიმართვის წერილი № 64046, 31/08/2022. „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის მოქმედი რედაქცია არ ითვალისწინებს აღსრულების ეროვნული ბიუროს უფლებამოსილებას განაჩენის საფუძველზე დანიშნული არასაპატიმრო სასჯელის – ჯარიმის სხვა სასჯელით შეცვლის მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოს.

3. საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, 16/04/1999.
4. საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი“, 22/07/1999.
5. საქართველოს კანონი „დანაშაულის პრევენციის, არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ“, 19/06/2007.
6. საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, 12/06/2015.
7. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №01-126/ნ, 30/11/2020.
8. გაერო-ს მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ (პეკინის წესები), 1985.
9. მოდელური კანონი კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვნების მართლმსაჯულების შესახებ, გაეროს ნარკოტიკებისა და დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ბიურო, 2013.
10. *გამყრელიძე ო.*, სასჯელი სამართლიანი და სასჯელი უსამართლო, ჟურნ. „ცხოვრება და კანონი“, №1(22), 2016, 5-6.
11. *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მესამე ტომი, თბ., 2013, 46.
12. *გვენეტაძე ნ.*, საპროცესო შეთანხმება საქართველოში კანონმდებლობის ანალიზი, სიმპოზიუმის კრებული, 2013, 232.
13. დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისათვის სისხლის სამართლის სამუშაო ჯგუფის ანგარიში, საპროცესო შეთანხმების გამოყენება საქართველოში, <http://coalition.ge/files/coalition_criminal_law_wg_research_geo_9th_forum..pdf> [01.09.2022].
14. *ლევკვიციანი მ.*, სასჯელის ინდივიდუალიზაცია, როგორც სასჯელის შეფარდების მნიშვნელოვანი პრინციპი, წიგნში: სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, 277.
15. *ივანიძე მ.*, არასრულწლოვანი და მისი საუკეთესო ინტერესები, წიგნში: არასრულწლოვანთა კანონმდებლობის ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკა, თოდუა ნ., *ივანიძე მ. (რედ.)*, 2017, 11.
16. *იზორია ლ.*, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, 2013, 26.
17. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში: ბავშვთა შრომა ახალი კორონა ვირუსის პანდემიის პირობებში და მის მიღმა, თბ., 2021.
18. *ტყეშელიაძე გ., ნაჭყებია გ.*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, 2004, 352.
19. *შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ.*, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, 2016, 77, 129-131.
20. *ცქიტიშვილი თ.*, ანგარიში კონფერენციაზე: „სისხლის სამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება“ – 2017 წლის 12-13 მაისი, თბილისი, საქართველო, „გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი“, №3, 2017, 84.
21. *შვაბე იურ.*, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, *ჩაჩანიძე ე. (მთარგმნელი), კუბლაშვილი კ., ნინიძე თ., ლოლაძე ბ., ერემაძე ქ., (რედ.)*, თბ., 2011, 370-371.
22. *ჰამილტონი ქ.*, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკანონმდებლო რეფორმის სახელმძღვანელო მითითებები, 2011, 109-110.
23. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 14 მაისის №2/2/516,542 გადაწყვეტილება.
24. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 11 ივლისის №3/2/416 გადაწყვეტილება.
25. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 2 ივლისის №1/2/384 გადაწყვეტილება.
26. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის №1/3/407 გადაწყვეტილება.
27. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2022 წლის 19 აპრილის განაჩენი საქმეზე №1/3161-21.

28. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2022 წლის 18 თებერვალი განაჩენი საქმეზე №1/675-22.
29. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2021 წლის 11 ივნისის განაჩენი საქმეზე №1/2600-21.
30. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 5 სექტემბრის განაჩენი საქმეზე №1/3955-19.
31. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 30 მაისის განაჩენი საქმეზე №1/1328-19.
32. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 5 სექტემბრის განაჩენი საქმეზე №1/3955-19.
33. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 11 ნოემბრის განაჩენი საქმეზე №1/5355-19.
34. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 4 დეკემბრის განაჩენი საქმეზე №1/5369-18.
35. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 24 აპრილის განაჩენი საქმეზე №1/104-17.
36. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 20 ოქტომბრის განაჩენი საქმეზე №1/4365-17.
37. საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო აღსრულების ეროვნული ბიუროსთვის მიმართვის წერილი № 64046, 31/08/2022.
38. *Junger-Tas J., Decker S., International Handbook of Juvenile, New York, 2006, 263.*
39. *Feierman J., Naomi G., Emily H., Jaymes F., The High Cost of Fines and Fees in the Juvenile Justice System, Juvenile Law Center, Philadelphia, 2016, 18.*